

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (esimene koda)

15. veebruar 2017¹

Eelotsusetaotlus — Õigusalane koostöö tsiviilasjades — Kohtualluvus vanemliku vastutusega seotud asjades — Määrus (EÜ) nr 2201/2003 — Artiklid 8–15 — Kohtualluvus ülalpidamiskohustustega seotud asjades — Määrus (EÜ) nr 4/2009 — Artikli 3 punkt d — Erinevate liikmesriikide kohtute vastupidised otsused — Laps, kelle alaline elukoht on tema ema elukohaliikmesriigis — Isa elukohaliikmesriigi kohtute pädevus muuta jõustunud kohtuotsust, mille nad on varem teinud lapse elukoha, ülalpidamiskohustuste ja suhtlemisõiguse kasutamise kohta — Puudumine

Kohtuasjas C-499/15,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Vilniaus miesto apylinkės teismase (Vilniuse piirkonnakohus, Leedu) 16. septembri 2015. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 22. septembril 2015, menetluses

W,

V

versus

X,

EUROOPA KOHUS (esimene koda),

koosseisus: koja president R. Silva de Lapuerta, kohtunikud E. Regan, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev ja C. G. Fernlund (ettekandja),

kohtujurist: Y. Bot,

kohtusekretär: ametnik M. Aleksejev,

arvestades kirjalikus menetluses ja 16. novembri 2016. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

— W ja V, esindaja: P. Markevičius,

— X, esindaja: *advokatas* R. de Falco,

— Leedu valitsus, esindajad: D. Kriaučiūnas ja J. Nasutavičienė,

— Euroopa Komisjon, esindajad: M. Wilderspin ja A. Steiblytė,

¹ — * Kohtumenetluse keel: leedu.

olles 1. detsembri 2016. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab küsimust, kuidas tõlgendada nõukogu 27. novembri 2003. aasta määrust (EÜ) nr 2201/2003, mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000 (ELT 2003, L 338, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 243).
- 2 Taotlus on esitatud ühelt poolt W ja V (edaspidi „laps V“) ning teiselt poolt X-i vahelises vaidluses seoses vanemliku vastutuse ja ülalpidamiskohustustega.

Õiguslik raamistik

Määrus nr 2201/2003

- 3 Määruse nr 2201/2003 põhjendus 12 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesoleva määrusega kehtestatud kohtualluvuse alused vanemliku vastutuse küsimustes kujundatakse lapse huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal. See tähendab, et jurisdiktsioon peaks esimeses järjekorras olema lapse alalise elukoha liikmesriigil, välja arvatud teatavatel lapse elukoha vahetamise juhtudel või vastavalt kokkuleppele vanemliku vastutuse kandjate vahel.“

- 4 Määruse artiklis 2 „Mõisted“ on ette nähtud:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[...]

- 7) mõiste „vanemlik vastutus“ tähendab kõiki lapse isiku või varaga seotud õigusi ja kohustusi, mis antakse füüsilisele või juriidilisele isikule kohtuotsusega, seaduse alusel või õigusliku toimega kokkuleppe põhjal. See mõiste hõlmab eestkosteoigust ja suhtlusõigust;

[...]“

- 5 Määruse artikkel 8 „Üldine kohtualluvus“ sätestab:

„1. Liikmesriigi kohtutel on vanemliku vastutuse asjus pädevus lapse suhtes, kelle alaline elukoht on hagi esitamise ajal selles liikmesriigis.

2. Lõiget 1 kohaldatakse, kui artiklitest 9, 10 ja 12 ei tulene teisiti.“

- 6 Määruse artikli 12 „Lepinguline kohtualluvus“ lõigetes 1 ja 2 on sätestatud:

„1. Liikmesriigi kohtutel, kellel on artikli 3 tõttu pädevus lahutuse, lahuselu või abielu tühistamise taotluse suhtes, on pädevus kõigi selle taotlusega seotud vanemlikku vastutust käsitlevates küsimustes juhul, kui:

[...]

b) abikaasad ja vanemliku vastutuse kandjad on kohtusse pöördumise ajal sõnaselgelt või muul viisil ühehäälselt kohtute pädevust tunnistanud ning see on lapse parimates huvides.

2. Lõikega 1 ette nähtud kohtualluvus lakkab niipea, kui:

a) abielulahutuse, lahusele või abielu kehtetuks tunnistamise taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise otsus on jõustunud;

b) punktis a nimetatud kuupäeval pooleli olevate vanemliku vastutusega seotud menetluste puhul jõustub nendes menetlustes tehtud otsus;

c) punktides a ja b nimetatud menetlused on lõppenud mõnel muul põhjusel.“

7 Määruse nr 2201/2003 artikkel 14 „Kohtualluvus muudel juhtudel“ on sõnastatud järgmiselt:

„Kui liikmesriigi ükski kohus ei ole artiklite 8–13 kohaselt pädev, määratakse kohtualluvus igas liikmesriigis kindlaks selle riigi õigusaktide alusel.“

Määrus (EÜ) nr 4/2009

8 Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes (ELT 2009, L 7, lk 1) artikkel 3 „Üldsätted“ sätestab:

„Liikmesriikides on ülalpidamiskohustuste küsimustes pädevad otsustama:

a) selle riigi kohtud, kus on kostja alaline elukoht; või

b) selle riigi kohtud, kus on õigustatud isiku alaline elukoht; või

c) kohus, mis on kohtu asukohariigi õiguse kohaselt pädev menetlema perekonnaseisu käsitlevaid kohtuasju, kui ülalpidamiskohustust käsitlev asi on nendega seotud, välja arvatud juhul, kui kohtualluvuse aluseks on üksnes ühe poole kodakondsus; või

d) kohus, mis on kohtu asukohariigi õiguse kohaselt pädev menetlema vanemlikku vastutust käsitlevaid kohtuasju, kui ülalpidamiskohustust käsitlev asi on nendega seotud, välja arvatud juhul, kui kohtualluvuse aluseks on üksnes ühe poole kodakondsus.“

Põhikohtuasja asjaolud ja eelotsuse küsimus

9 Leedu kodanik W ning Madalmaade ja Argentina kodanik X abiellusid 9. detsembril 2003 Ameerika Ühendriikides. Nad on 20. aprillil 2006 Madalmaades sündinud lapse V isa ja ema. Lapsel V on Leedu ja Itaalia kodakondsus. Ta ei ole kunagi Leedus elanud ega viibinud.

10 Aastatel 2004–2006 elasid W, X ja laps V Madalmaades. Pärast põgusat Itaalias elamist kolisid nad 2007. aastal Kanadasse. W ja X elavad alates 2010. aasta detsembrist lahus.

11 2011. aasta juulis asus X koos lapsega V elama Itaaliasse ning kolis seejärel lapsega 2011. aasta novembris Madalmaadesse, kus on nende alaline elukoht.

12 W enda elukoht on Leedus.

- 13 X nõudis Kanada kohtult abielu lahutamist. Kõnealune kohus tegi alates 2011. aasta maikuust mitu kohtuotsust, millest 17. aprilli 2012. aasta otsusega lahutas ta W ja X abielu ja määras X-ile lapse V ainuhooldusõiguse.
- 14 Samas ei tunnustanud Leedu ega Madalmaade kohtud, kelle poole hiljem pöörduti, Kanada kohtu otsuseid.

Leedu kohtute otsused, mis on tehtud enne põhikohtuasja

- 15 18. aprillil 2011 esitas W Vilniaus miesto 1 apylinkės teismasele (Vilniuse 1. piirkonna kohus, Leedu) X-i süül abielu lahutamise hagi, milles palus ka otsustada, et lapse V elukoht saab olema tema juures.
- 16 Vilniaus miesto 1 apylinkės teismas (Vilniuse 1. piirkonna kohus, Leedu) tegi 28. aprillil 2011 W taotlusel hagi tagamise määruse ja määras lapse V elukoha menetluse ajaks W juurde.
- 17 Selle määruse alusel nõudis W 3. juulil 2012 Vilniaus miesto apylinkės teismaselt (Vilniuse piirkonnakohus) lapseröövi tõttu esitatud hagis, et kohus määraks lapse V tagasipöördumise. Kohus seda nõuet ei rahuldanud.
- 18 Vilniaus miesto apylinkės teismas (Vilniuse piirkonnakohus) tühistas 28. aprilli 2011. aasta hagi tagamise määruse otsusega, mis pöörati kohe täitmisele. Apellatsiooniaseme kohus jättis selle otsuse muutmata. W esitas kassatsioonkaebuse, kuid tema kassatsioonkaebus tunnistati vastuvõetamatuks.
- 19 Vilniaus miesto apylinkės teismas (Vilniuse piirkonnakohus) lahutas 8. oktoobri 2013. aasta otsusega W ja X abielu. Kohus määras ka lapse V elukohaks X-i elukoha ning määras kindlaks korra, kuidas W saab lapsega V suhelda ja millises summas peab W täitma lapse V ülalpidamise kohustust.
- 20 Vilniaus apygardos teismas (Vilniuse ringkonnakohus, Leedu) jättis nimetatud kohtuotsuse oma 30. mai 2014. aasta otsusega muutmata. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus) tunnistas 8. septembril 2014 W kassatsioonkaebuse vastuvõetamatuks.

Madalmaade kohtute otsused, mis on tehtud enne põhikohtuasja

- 21 Rechtbank Overijssel (Overijsseli esimese astme kohus, Madalmaad) määras 29. jaanuari 2014. aasta otsuses, et W kohustub oma ülalpidamiskohustuse täitmiseks maksma X-ile alates 18. maist 2012 iga kuu 4323 eurot ja lapsele V alates 27. juunist kuni 1. novembrini 2011 iga kuu 567 eurot ja seejärel alates 2. novembrist 2011 iga kuu 790 eurot, kusjuures need summad vaadatakse igal aastal uuesti läbi ning esimene läbivaatamine on 1. jaanuaril 2013.
- 22 Kõnealune kohus määras 22. augusti 2014. aasta otsusega X-ile lapse V ainuhooldusõiguse.
- 23 Nimetatud kohus märkis, et Madalmaade õiguse kohaselt võib anda lapse ainuhooldusõiguse ühele vanemale ainult siis, kui on olemas lubamatu oht, et laps võib vanematevaheliste lahkhelide tõttu kannatada, ega ole näha, et olukord lähemas tulevikus piisavalt paraneks, või kui hooldusõigust on vaja muuta muudel asjaoludel, pidades silmas lapse huve.

Kohtuotsuste tunnustamine ja täitmine

- 24 Rechtbank Overijssel (Overijsseli esimese astme kohus) keeldus 31. oktoobri 2014. aasta otsusega Madalmaades tunnustamast ja täidetavaks tunnistamast Vilniaus miesto apylinkės teismase (Vilniuse piirkonnakohus) 8. oktoobri 2013. aasta otsuse neid osi, mis käsitlevad abielu lahutamist abikaasade

ühisel süül, määras lapse V alaliseks elukohaks ema elukohta, määras kindlaks W kohustused lapse V ülalpidamisel ja mõistis välja kohtukulude hüvitamise. Ta tunnustas viimati nimetatud kohtuotsuse neid osi, mis määrasid kindlaks isa õiguse lapsega suhelda, ja tunnistas need Madalmaades täidetavaks.

- 25 Lietuvos apeliacinis teismas (Leedu apellatsioonikohus), kelle poole W pöördus, keeldus 2. veebruaril 2015. aasta otsusega täidetavaks tunnustamast Rechtbank Overijsseli (Overijsseli esimese astme kohus) 29. jaanuari 2014. aasta otsust, milles olid kindlaks määratud W kohustused X-i ja lapse V ülalpidamisel, samuti keeldus ta tunnustamast ja täidetavaks tunnustamast selle kohtu 22. augusti 2014. aasta otsust, millega määrati lapse V ainuhooldusõigus X-ile, ning lõpetas menetluse osas, mis puudutab Rechtbank Overijsseli (Overijsseli esimese astme kohus) 31. oktoobri 2014. aasta otsuse mittetunnustamist Leedus.

Menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus ja eelotsuse küsimus

- 26 W nõudis Vilniaus miesto apylinkės teismaselt (Vilniuse piirkonnakohus) 28. augustil 2014, et kohus muudaks lapse V elukohta, elatise suuruse ja lapsega suhtlemise õiguse kohta tehtud korraldusi, mille kõnealune kohus oli teinud oma 8. oktoobri 2013. aasta otsuses.
- 27 Nimetatud kohus tunnistas need nõuded oma 25. septembri 2014. aasta otsuses vastuvõetamatuks, kuna W ei olnud põhjendanud pärast 8. oktoobri 2013. aasta otsuse tegemist toimunud asjaolude muutumist.
- 28 Vilniaus apygardos teismas (Vilniuse ringkonnakohus), kellele W esitas edasikaebuse Vilniaus miesto apylinkės teismase (Vilniuse piirkonnakohus) 25. septembri 2014. aasta otsuse peale, tühistas 16. detsembri 2014. aasta otsusega vaidlustatud kohtuotsuse osaliselt ja saatis selle tagasi viimati nimetatud kohtusse uueks läbivaatamiseks.
- 29 Vilniaus miesto apylinkės teismas (Vilniuse piirkonnakohus) leidis 23. detsembri 2014. aasta otsuses, et W nõuete lahendamine ei kuulu tema alluvusse, kuna prioriteetsed on siin määruses nr 2201/2003 sätestatud kohtualluvuseeskirjad Leedu tsiviilkohtumenetluse seadustiku sätete ees. Kõnealune kohus leidis, et välja arvatud need juhud, kui tegemist on teatavate lapse elukohta muutumise asjaoludega või kui vanemliku vastutuse kandjad on sõlminud kokkuleppe, peavad need nõuded lahendama selle liikmesriigi kohtud, kus on lapse alaline elukoht, mis käesoleval juhul on Madalmaade Kuningriigis. Kohus selgitas W-le, et ta võib pöörduda pädeva kohtu poole Madalmaades.
- 30 W esitas Vilniaus miesto apylinkės teismase (Vilniuse piirkonnakohus) 23. detsembri 2014. aasta otsuse peale edasikaebuse Vilniaus apygardos teismasele (Vilniuse ringkonnakohus), kes 31. märtsi 2015. aasta otsusega tühistas vaidlustatud kohtuotsuse ja saatis asja kõnealusele alama astme kohtule tagasi, et viimati nimetatute teeks uue otsuse W nõuete vastuvõetavuse kohta. Vilniaus apygardos teismas (Vilniuse ringkonnakohus) leidis, et alama astme kohus oli leidnud väärtalt, et need nõuded ei kuulu tema alluvusse, kuigi nende nõuetega paluti muuta Vilniaus miesto apylinkės teismase (Vilniuse piirkonnakohus) 8. oktoobri 2013. aasta jõustunud otsust, mis käsitleb eelkõige lapse V elukohta, temaga suhtlemise korda ja ülalpidamiskohustusi. Sellise muudatuse saab teha ainult teise jõustunud kohtuotsusega. Kuna aga käesoleval juhul keelduvad Madalmaade kohtud tunnustamast 8. oktoobri 2013. aasta kohtuotsust, on W-l võimatu pöörduda Madalmaade kohtute poole nõudega muuta selles otsuses käsitletud õigusi ja kohustusi.

- 31 Neil asjaoludel otsustas Vilniaus miesto apylinkės teismas (Vilniuse piirkonnakohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kumma liikmesriigi (kas Leedu Vabariigi või Madalmaade Kuningriigi) kohtud on määruse nr 2201/2003 artiklite 8–14 kohaselt pädevad lahendama kohtuasja, mis puudutab alaliselt Madalmaade Kuningriigis elava alaealise lapse V elukoha muutmist, lapse elatise summat ja temaga suhtlemise korda?“

Menetluse suulise osa uuendamise taotlus

- 32 W taotles 20. detsembril 2016 esitatud dokumendiga Euroopa Kohtu kodukorra artikli 83 alusel suulise menetluse uuendamist ning seda, et Euroopa Kohus esitaks Euroopa Inimõiguste Kohtule eelotsuse küsimuse.
- 33 Mis puudutab esiteks taotlust pöörduda Euroopa Inimõiguste Kohtu poole, siis tuleb rõhutada, et Euroopa Kohtul ei ole tema kodukorra artikli 83 ega ka kodukorra ühegi muu sätte alusel sellise pöördumise pädevust.
- 34 Mis puudutab teiseks suulise menetluse uuendamise taotlust, siis toob W välja asjaolu, mida ta peab uueks ja mida ei ole Euroopa Kohtus läbi vaieldud, nimelt asjaolu, et Rechtbank Overijssel (Overijsseli esimese astme kohus, Madalmaad) leidis 20. mai 2016. aasta otsuses, et Madalmaade kohtud ei saa otsustada Vilniaus miesto apylinkės teismase (Vilniuse piirkonnakohus) 8. oktoobri 2013. aasta otsuse muutmise üle, ning otsustas jätta tunnustamata ja täidetavaks tunnustamata kõnealuse kohtuotsuse selle osa, mis käsitleb suhtlemisõigust. W väidab ka, et asjaolude kirjeldus kohtujuristi ettepanekus ei vasta tegelikkusele.
- 35 Sellega seoses tuleneb väljakujunenud kohtupraktikast, et Euroopa Kohus võib kas omal algatusel, kohtujuristi ettepanekul või poolte taotlusel kodukorra artikli 83 kohaselt määrusega suulise menetluse uuendada, kui ta leiab, et tal ei ole piisavalt informatsiooni või kui asja lahendamisel tuleks tugineda argumentidele, mille üle pooled ei ole vaieldud (kohtuotsus, 15.9.2011, Accor, C-310/09, EU:C:2011:581, punkt 19 ja seal viidatud kohtupraktika). Samas ei ole Euroopa Liidu Kohtu põhikirjas ega kodukorras pooltele ette nähtud võimalust esitada kohtujuristi ettepanekule vastuseks seisukohti (kohtuotsus, 16.12.2010, Stichting Natuur en Milieu jt, C-266/09, EU:C:2010:779, punkt 28 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 36 Seoses W väitega, et asjaolu on uus, piisab rõhutamiseast, et Rechtbank Overijsseli (Overijsseli esimese astme kohus, Madalmaad) 20. mai 2016. aasta otsus ei ole uus asjaolu, kuivõrd samamoodi nagu sama kohtu 31. oktoobri 2014. aasta otsuseski on selles kohtuotsuses sisuliselt keeldutud tunnustamast 8. oktoobri 2013. aasta kohtuotsust.
- 37 Seoses W seisukohtadega, mis puudutavad käesolevas kohtuasjas tehtud kohtujuristi ettepaneku argumente, tuleb märkida, et nende seisukohtadega soovib W seda ettepanekut kritiseerida. Samas tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktis 35 viidatud kohtupraktikast, et selliste seisukohtade esitamist Euroopa Kohtu menetlust reguleerivad aktid ei näe ette.
- 38 Neil asjaoludel leiab Euroopa Kohus, olles kohtujuristi ära kuulunud, et tal on käesoleval juhul olemas kogu vajalik teave eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele vastamiseks ning et Euroopa Liidu põhikirja artiklis 23 viidatud pooled on vaieldud kõigi käesoleva kohtuasja lahendamiseks vajalike argumentide üle.
- 39 Järelikult tuleb suulise menetluse uuendamise taotlus jätta rahuldamata.

Eelotsuse küsimuse analüüs

- 40 Kõigepealt tuleb esiteks tagasi lükata W ja Euroopa Komisjoni argumendid, millega püütakse kahtluse alla seada Euroopa Kohtu pädevust. W ja komisjon väidavad oma kirjalikes seisukohtades, et eelotsusetaotluse esitanud kohus palub Euroopa Kohtul nimeliselt nimetada liikmesriik, mille kohtute alluvusse põhikohtuasja lahendamine kuulub. See on aga eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne, kuna Euroopa Kohtu pädevuses on ainult liidu õigusnormide tõlgendamine, mitte liikmesriigi kohtute pädevuses olevate küsimuste sisuline lahendamine.
- 41 ELTL artiklis 267 sätestatud menetluse raames on Euroopa Kohus aga ainult volitatud tegema otsust liidu akti tõlgendamise või kehtivuse kohta (kohtuotsus, 10.11.2011, X ja X BV, C-319/10 ja C-320/10, ei avaldata, EU:C:2011:720, punkt 29). Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb tema menetluses olev kohtuasi lahendada Euroopa Kohtu vastust arvesse võttes (kohtuotsus, 4.2.2010, Genc, C-14/09, EU:C:2010:57, punkt 31).
- 42 Käesoleval juhul nähtub aga eelotsusetaotlusest selgelt, et eelotsusetaotluse esitanud kohus palub selgitada, kuidas tuleb pädeva kohtu kindlakstegemiseks tõlgendada määrust nr 2201/2003.
- 43 Asjaolu, et eelotsuse küsimuse sõnastuses on ainult mainitud – muu hulgas üksnes sulgudes – neid liikmesriike, kelle kohtud võiksid olla pädevad, ei saa seega võtta Euroopa Kohtult esitatud küsimusele vastamise pädevust.
- 44 Teiseks tuleb märkida, et eelotsusetaotluse esitanud kohus esitab oma küsimuse ainult seoses määrusega nr 2201/2003, kuigi sellest küsimusest ja ka eelotsusetaotlusest nähtub, et põhikohtuasi ei puuduta ainult vanemlikku vastutust, vaid ka ülalpidamiskohustusi, mida kõnealune määrus ei reguleeri.
- 45 Asjaolu, et siseriiklik kohus on eelotsuse küsimuses vormiliselt viidanud üksnes liidu õiguse teatud sätetele, ei takista siiski Euroopa Kohut esitamast liikmesriigi kohtule kõiki tõlgendamise aspekte, mis võivad olla tarvilikud tema menetluses oleva kohtuasja lahendamisel, olenemata sellest, kas liikmesriigi kohus neile oma küsimustes viitas või mitte (vt eelkõige kohtuotsus, 29.9.2016, Essent Belgium, C-492/14, EU:C:2016:732, punkt 43).
- 46 Seega tuleb esitatud küsimus sõnastada ümber nii, et see viitab määruse nr 4/2009 asjakohastele sätetele.
- 47 Seega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus oma küsimusega sisuliselt selgitada, kas määruse nr 2201/2003 artiklit 8 ja määruse nr 4/2009 artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et liikmesriigi kohtud, kes on teinud jõustunud otsuse alaealist last puudutavates vanemliku vastutuse ja ülalpidamiskohustuste küsimustes, on pädevad lahendama ka selles otsuses tehtud korralduste muutmise nõuet, kuigi lapse alaline elukoht on teise liikmesriigi territooriumil.
- 48 Sellele küsimusele vastamiseks tuleb kõigepealt täpsustada, et määruse nr 4/2009 artikli 3 punkti d kohaselt on liikmesriikides ülalpidamiskohustuste küsimusi pädevad otsustama kohtud, kes on määruse nr 2201/2003 kohaselt pädevad menetlema vanemlikku vastutust käsitlevaid kohtuasju, kui ülalpidamiskohustust käsitlev asi on nendega seotud.
- 49 Järgmisena tuleb meelde tuletada määrusega nr 2201/2003 kehtestatud mehhanismi ja sellega taotletud eesmärki.
- 50 Määrus nr 2201/2003 põhineb kohtute koostööl ja vastastikusel usaldusel (kohtuotsus, 9.11.2010, Purrucker, C-296/10, EU:C:2010:665, punkt 81), mis peavad viima kohtuotsuste vastastikuse tunnustamiseni, mis on tõelise õigusruumi loomise nurgakivi (kohtuotsus, 15.7.2010, Purrucker, C-256/09, EU:C:2010:437, punkt 70).

- 51 Määruse nr 2201/2003 põhjendusest 12 nähtub, et määrus töötati välja lapse parimaid huve silmas pidades ja seetõttu eelistatakse läheduskriteeriumi. Nimelt leidis seadusandja, et lapse alalise elukohale lähedane kohus saab kõige paremini hinnata lapse huvides võetavaid meetmeid (kohtuotsus, 15.7.2010, Purrucker, C-256/09, EU:C:2010:437, punkt 91). Selle põhjenduse sõnastuse kohaselt peaksid seega esimeses järjekorras olema pädevad lapse alalise elukoha liikmesriigi kohtud, välja arvatud teatavatel lapse elukoha vahetamise juhtudel või kui vanemliku vastutuse kandjad on sõlminud kokkuleppe.
- 52 Määruse nr 2201/2003 artikkel 8 võtab selle eesmärgi üle nii, et annab üldise kohtualluvuse selle liikmesriigi kohtutele, kus on lapse alaline elukoht.
- 53 Artikli 8 lõige 1 näeb ette, et kohtu pädevus tuleb kindlaks määrata „hagi esitamise ajal“, see tähendab määruse artikli 16 kohaselt kuupäeva, kui kohtule on esitatud menetluse algatamist käsitlev dokument (vt selle kohta kohtuotsus, 1.10.2014, E., C-436/13, EU:C:2014:2246, punkt 38).
- 54 Nagu kohtujurist ka oma ettepaneku punktis 45 – 1. oktoobri 2014. aasta kohtuotsuse E. (C-436/13, EU:C:2014:2246) punktile 40 viidates – märkis, tuleb kohtualluvust igal konkreetsel juhul kontrollida ja see kindlaks määrata, kui pöördutakse kohtu poole, mis tähendab, et kohtualluvus säilitatakse kuni poolelioleva menetluse lõppemiseni.
- 55 Erandina määruse nr 2201/2003 artiklist 8 näeb määruse artikkel 9 ette, et kui laps kolib teatavatel tingimustel, säilitavad lapse varasema alalise elukoha liikmesriigi kohtud pädevuse, samas kui määruse artikli 12 lõikes 1 on ette nähtud teatavatel tingimustel ja vanemliku vastutuse kandjate vahelise kokkuleppe korral selle kohtu kohtualluvuse laiendamine, kellel on pädevus lahutuse, lahuselu või abielu tühistamise nõude suhtes ning kes ei ole lapse alalise elukoha liikmesriigi kohus.
- 56 Määruses nr 2201/2003 on ka ette nähtud erinormid juhtudeks, kui tegemist on lapseröövi või lapse ebaseadusliku kinnipidamisega (artiklid 10 ja 11), kui liikmesriigis viibiva lapse alalist elukohta ei saa kindlaks teha ja kohtualluvust määrata määruse artikli 12 alusel (artikkel 13), kui liikmesriigi ükski kohus ei ole artiklite 8–13 kohaselt pädev (artikkel 14), või erandina ja teatavatel tingimustel, kui kohus, kelle kohtualluvuses asi on, saadab kohtuasja teise liikmesriigi kohtule, kellel on tema arvates asja arutamiseks paremad võimalused (artikkel 15).
- 57 Eelotsuse küsimust tuleb analüüsida neid kaalutlusi arvestades.
- 58 Eelotsusetaotluse kohaselt nõuab W oma hagiga, et eelotsusetaotluse esitanud kohus muudaks Vilniaus miesto apylinkės teismas (Vilniuse piirkonnakohus) 8. oktoobri 2013. aasta jõustunud otsuse korraldusi, mis käsitlevad last V puudutavat vanemlikku vastutust ja tema ülalpidamise kohustusi. Eelotsusetaotluse esitanud kohus täpsustab sellega seoses, et Vilniaus apygardos teismas (Vilniuse ringkonnakohus) jättis selle kohtuotsuse oma 30. mai 2014. aasta otsusega muutmata ning et viimati nimetatud kohtuotsuse peale esitatud W edasikaebuse jättis Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Leedu kõrgeim kohus) 8. septembri 2014. aasta otsusega rahuldamata.
- 59 Neil asjaoludel tuleb 8. oktoobri 2013. aasta otsuse korralduste muutmise nõuet, mis esitati 28. augustil 2014, pidada uue menetluse alguspunktiks. Järelikult peab kohus, kelle poole pöörduti – käesoleval juhul Vilniaus miesto apylinkės teismas (Vilniuse piirkonnakohus) –, määrama pädeva kohtu, võttes esmajärjekorras arvesse lapse V alalist elukohta hagi esitamise ajal määruse nr 2201/2003 artikli 8 lõike 1 kohaselt.
- 60 Euroopa Kohus otsustas oma 22. detsembri 2010. aasta otsuses Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punkt 46), mida on väljakujunenud kohtupraktikas kinnitatud (vt eelkõige kohtuotsus, 9.10.2014, C, C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, punkt 50), et mõiste „alaline elukoht“ tähendus ja ulatus tuleb kindlaks määrata lapse parimaid huve silmas pidades, eeskätt läheduskriteeriumi põhjal. See mõiste vastab kohale, mis väljendab lapse teatavat integratsiooni sotsiaalsesse ja perekondlikku

keskkonda. Selle koha peab kindlaks tegema siseriiklik kohus, võttes seejuures iga konkreetse juhtumi korral arvesse konkreetseid faktilisi asjaolusid. Asjakohased asjaolud on eelkõige need tingimused ja põhjused, miks laps liikmesriigi territooriumil elab, ning lapse kodakondsus. Lisaks lapse füüsilisele viibimisele liikmesriigis tuleb arvestada ka muude asjaoludega, millest nähtub, et lapse viibimine liikmesriigis ei ole vaid ajutist või juhuslikku laadi (vt selle kohta kohtuotsus, 22.12.2010, Mercredi, C-497/10 PPU, EU:C:2010:829, punktid 47–49).

- 61 Seega selleks, et kindlaks määrata lapse alaline elukoht konkreetses liikmesriigis, peab laps olema selles liikmesriigis vähemalt füüsiliselt viibinud.
- 62 Samas ei ole põhikohtuasjas vaidlust selles, et laps V ei ole Leedus kunagi viibinud.
- 63 Neil asjaoludel ei piisa ainult sellest, kui lapse V üks kodakondsustest on selle liikmesriigi kodakondsus, järeldamaks, et lapse alaline elukoht määruse nr 2201/2003 tähenduses on selles liikmesriigis.
- 64 Asjaolu, et laps V on jõustunud kohtuotsuse, käesoleval juhul Vilniaus miesto apylinkės teismase (Vilniuse piirkonnakohus) 8. oktoobri 2013. aasta otsuse kohaselt mitu aastat füüsiliselt viibinud teises liikmesriigis, käesoleval juhul Madalmaade Kuningriigis ühe oma vanema juures, näitab seevastu, et laps V elab seal alaliselt ja et selle liikmesriigi kohtute alluvusse kuulub seda last puudutavate vanemliku vastutuse ja ülalpidamiskohustuste küsimustes esitatud hagide lahendamine. See saaks teisiti olla vaid siis, kui esineksid faktilised asjaolud, mille tõttu tuleks teha erand reeglist, et üldine kohtualluvus on alalise elukoha kohtutel.
- 65 Selliseid asjaolusid aga Euroopa Kohtule esitatud toimikust ei nähtu. Eelkõige ei ilmne, et laps V oleks enne Vilniaus miesto apylinkės teismase (Vilniuse piirkonnakohus) poole pöördumist kolinud Leedust Madalmaadesse, ega seda, et vanemliku vastutuse kandjatel oleks olnud Leedu kohtute pädevust käsitlev kokkulepe. Lisaks sellele ei maini eelotsusetaotluse esitanud kohus lapse V röövimist või ebaseaduslikku kinnipidamist, samuti ei nähtu, et Madalmaade kohtud oleksid leidnud, et Leedu kohtud on kohtud, kellel on paremad võimalused põhikohtuasja arutamiseks.
- 66 Seega sellises kohtuasjas nagu põhikohtuasi kuulub vanemliku vastutuse küsimuse lahendamine selle liikmesriigi kohtute alluvusse, kus on lapse alaline elukoht. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu niimoodi määratud kohtud on käesoleval juhul Madalmaade kohtud.
- 67 Järelikult peavad need kohtud otsustama selliste nõuete üle, nagu on W nõuded, millega soovitakse muuta lapse elukohta, elatise suurust ja puudutatud vanema lapsega suhtlemise õiguse korda.
- 68 Rõhutada tuleb ka seda, et – nagu märkis kohtujurist oma ettepaneku punktides 43–49 – lahutuse üle otsustanud kohtutel, käesolevas asjas Leedu kohtutel, ei ole sellises asjas nagu põhikohtuasi laiendatud kohtualluvust. Kuigi X tunnistas sõnaselgelt või muul viisil üheti mõistetavalt nende kohtute pädevust määruse nr 2201/2003 artikli 12 lõike 1 punkti b kohaselt, lõppes see kohtualluvus määruse artikli 12 lõike 2 punktide a ja b kohaselt igal juhul niipea, kui jõustus otsus, millega abielu lahutati ja lahendati vanemliku vastutuse küsimus.
- 69 Asjaolu, et seda jõustunud kohtuotsust, millele asjaomane lapsevanem muutmise nõudes tugineb, ei ole lapse alalise elukoha liikmesriigi kohtud tervikuna või osaliselt tunnustanud, ei võta – olenemata sellest, kas tunnustamata jätmine on põhjendatud või mitte – neilt kohtutelt selle nõude üle otsustamise pädevust, kuna selle nõudega algatatakse uus menetlus.
- 70 Eeltoodud kaalutlustest tulenevalt tuleb esitatud küsimusele vastata, et määruse nr 2201/2003 artiklit 8 ja määruse nr 4/2009 artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et sellises asjas nagu põhikohtuasi ei ole liikmesriigi kohtud, kes on teinud jõustunud otsuse alaealist last puudutavates vanemliku vastutuse ja

ülalpidamiskohustuste küsimustes, enam pädevad lahendama selles otsuses tehtud korralduste muutmise nõuet, kui lapse alaline elukoht on teise liikmesriigi territooriumil. Seda nõuet on pädevad lahendama viimati nimetatud liikmesriigi kohtud.

Kohtukulud

- 71 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (esimene koda) otsustab:

Eeltoodud kaalutlustest tulenevalt tuleb esitatud küsimusele vastata, et nõukogu 27. novembri 2003. aasta määruse (EÜ) nr 2201/2003 (mis käsitleb kohtualluvust ning kohtuotsuste tunnustamist ja täitmist kohtuasjades, mis on seotud abieluasjade ja vanemliku vastutusega, ning millega tunnistatakse kehtetuks määrus (EÜ) nr 1347/2000) artiklit 8 ja nõukogu 18. detsembri 2008. aasta määruse (EÜ) nr 4/2009 kohtualluvuse, kohaldatava õiguse, kohtuotsuste tunnustamise ja täitmise ning koostöö kohta ülalpidamiskohustuste küsimustes artiklit 3 tuleb tõlgendada nii, et sellises asjas nagu põhikohtuasi ei ole liikmesriigi kohtud, kes on teinud jõustunud otsuse alaealist last puudutavates vanemliku vastutuse ja ülalpidamiskohustuste küsimustes, enam pädevad lahendama selles otsuses tehtud korralduste muutmise nõuet, kui lapse alaline elukoht on teise liikmesriigi territooriumil. Seda nõuet on pädevad lahendama viimati nimetatud liikmesriigi kohtud.

Allkirjad